

Iuridicumi andmebaas – kellele ja milleks?

Iuridicumi^{*1} andmebaasi sünnipäevaks võiks lugeda 1. novembrit 2001, mil esmakordselt esitleti avalikkusele^{*2} tutvumiseks ning testimiseks andmebaasi demoversiooni.^{*3} Ühtlasi jõudis sellega lõpule protsess, mis algas ajakirja „Juridica“^{**4} trükiväljaande kujunduse ja sisu muutmise 2000. aastal: kaasaegses teostuses võrguversioon jõudis kasutajate hinnata.

1. Taust

Möödunud kümnendil on Tartu Ülikooli õigusteaduskonnas ja „Juridica“ toimetuses kogutud ja loodud õiguslane andmestik, mille kättesaadavus on oluline Eesti juristkonnale, sealhulgas üliõpilastele, täiendõppijatele ning juurahuvilistele. Eelkõige on sellisteks andmeteks:

- ajakirja „Juridica“ trükiversioonis avaldatud materjal (üle tuhande nimetuse artikleid, kommentaare, ülevaateid ja õigusala infot), sealhulgas artiklite *summary*'d;
- „Juridica“ ingliskeelne eriväljaanne „Juridica International“ (iga-aastane kogumik ilmub alates 1996. aastast);
- info õppejõudude ja teadustöötajate, „Juridica“ autorkonna kohta *curriculum vitae*'de vormis;
- uurimistööd (grandid) ning magistri- ja doktoritööd;
- trükised ja õppematerjalid (õppekavad ja loengukonspektid).

2. Eesmärk, põhimõtted ja teostus

Eesmärgiks oli luua interaktiivne andmekogum, mille komponentideks on digitaalsed ajakirjad „Juridica“, „Juridica Abstract“ ja „Juridica International“, kasutajate andmebaas, õppejõudude ja teadurite *C.V*-d, uurimistööd ja trükised. Eelkõige juristkonnale, aga ka kõigile juurahuvilistele mõeldud integreeritud andmekogum ühendaks juuraalast teavet, mille aegväärtus on suurem kui igapäevainfol.

Otsus andmebaasi loomiseks langetati sihtasutuse Iuridicum nõukogus 6. aprillil 2000 ja selle teostamine tehti ülesandeks allakirjutanule. Oluliseks peeti kaasaegse, paindliku ja arendatava, samas stabiilse andmebaasi loomist. Turvanõuetele (eriti serveri füüsilise turvalisusele) lisandus ka töökindluse nõue – et andmebaas oleks kasutajatele kättesaadav ööpäev läbi. Olukorras, kus tulevasi kasutajaid saab loendada sadades, on need kriteeriumid olulised. Äärmiselt tähtsaks sai peetud süsteemi edasise arendamise perspektiivi. Tuleb veel rõhutada, et kaasaegne kasutajaliides ja kujundus pole samuti pelgalt detailid. Väline külg on oluline esmatutvusel ja määrab võimaliku tulevase kasutaja valmiduse andmebaasiga liitumiseks. Need ja teised asjaolud kogumis olid aluseks Iuridicumi andmebaasi väljatöötamiseks *outsourcing*'u põhimõtetel.

1 Sihtasutus Iuridicum kohta saab üksikasjalikku infot arvutivõrgust: http://www.juridica.ee/introduction_et.php?intro=overview.

2 Pressiteade on kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.ut.ee/press/Pressiteade.php?nimi=20011030.html>.

3 P. Pruks. Austatud lugeja! – Juridica, 2001, nr 8, lk 517.

4 Lähemalt vt „Juridica“ tutvustus arvutivõrgus: http://www.juridica.ee/introduction_et_jur.php?intro=times.

Andmebaasi põhimõtted kujunesid lõplikult välja 2001. aasta kevadel mitmetes aruteludes Juridica tegevtoimetaja K. Prükiga ja sihtasutuse nõukogu liikmetega. Abi paluti mitmetelt õigusteaduskonna õppejõududelt ja tudengitelt, et lähteülesanne saaks fikseeritud võimalikult adekvaatselt. Eeldades kasutajate huvi digitaalse „Juridica“ vastu, tõusetus esimene põhimõtteline probleem. Milline eesmärk peaks olema „Juridica“ (sh „Juridica Abstracts“) ja „Juridica International“ võrguversioonidel? Kas peaks see olema ajakirju tutvustav, trükiversiooni asendav või võimaldama üksnes otsida artiklite pealkirju?

Endastmõistatavalt on ajakirja võrguversioon toimetusele täiendavaks viisiks oma lugejaga suhtlemisel. Oluline oli ja on see, et võrguversioon ei püüaks paberväljaannet täielikult asendada või dubleerida, küll aga võimalikult suurele kasutajaringile tutvustada artiklites käsitletavat õigusprobleematikat, vahendada analüüse ning infot autorite kohta. Andmebaas ise peab olema kasutajasõbralik, atraktiivne (et kaasata uusi lugejaid) ja hästi struktureeritud ning esitatama infot selgelt. Erilist tähelepanu pöörati aga erinevatele otsinguvõimalustele ja märksõnastikule, et vajaliku materjali leidmine oleks võimalikult mugav ja lihtne. Obligatoorne oli nõue, et andmebaas oleks kakskeelne, eesti- ja ingliskeelne, kusjuures vajadusel saaks keeli juurde lisada.⁵ Arutati ka võimalust lisada andmebaasi artiklite kommenteerimise võimalus. Viimane eeldaks aga omaette pidevalt tegutsevat meeskonda ja see ei ole vähemasti praegu jõukohane.

Silmas pidades eelseisva töö mahukust oli oluline kindlaks määrata ka teostusetappide järjekord. Prioriteediks kujunesid digitaalne ajakiri „Juridica“ (sh „Juridica Abstract“) ja „Juridica International“, sealtsi edasi arendatakse *C.V*-de ja trükiste andmebaasi.

Andmebaas loodi ja rakendati tööle üksteisest sõltumatute etappidena aastatel 2001–2002. Tarkvara ja tehnilise teostuse valmistas MicroLink Süsteemide AS.⁶ Siinkohal ei saa rõhutamata jätta kõikide projektis osalenute erialast professionaalsust. Vähetähtis polnud ka initsiatiiv uute ideede pakkumisel, et loodav produkt saaks võimalikult kvaliteetne.⁷ Selle tulemusena muutus näiteks andmete leidmine lugejasõbralikumaks (loodi artiklite sorteerimissüsteem), administreerimismoodul mugavalt hallatavaks jne. Sihtasutuse Iuridicum pingutusi andmebaasi loomisel toetas finantsiliselt Tartu Ülikooli õigusteaduskond.

3. Sihtgrupid

Kui silmas pidada ajakirju, siis trükiversiooni ja võrguversiooni sihtgrupid loomulikult kattuvad. Seni oleme arvestanud eelkõige akadeemiliste ringkondadega (õppejõud, teadustöötajad ja üliõpilased). Kindlasti saavad „Juridica“ artikleid oma kirjalike tööde ettevalmistamiseks ja uurimistööde kirjutamisel kasutada nii bakalaureuse-, magistri- kui ka doktoriõppe üliõpilased. Paljud viimaste aastate originaalartiklid on kirjutatud magistri- ja doktoritööde põhjal ning peegeldavad Eesti Teadusfondi grantide ja teiste uurimisprojektide töö tulemusi. Suurim lugejagrupp on aga kindlasti praktikud: kohtunikud, advokaadid, prokurörid, riigi- ja kohaliku omavalitsuse ametnikud, juristid, notarid, politseitöötajad jt – need, kes oma töös vajavad õiguslaseid analüüse ja süstematiseeritud õiguslikku teavet. Unustada ei maksaks teisigi juurahuvilisi, eriti majandus- ja sotsiaalteaduskondade üliõpilasi. Eeldatavasti võiks andmebaas pakkuda huvi neile, kellel on sügavam huvi õiguse vastu.

Kasutajate küsitluse tulemustest on märkimisväärne, et enamik vastanutest soovib lugeda nii praktika analüüse kui ka teaduslikke artikleid – nii väidab 69,6% vastanutest. Ainult praktika analüüse soovis lugeda 18,9% ja ainult teaduslikke artikleid 11,2% vastanutest.

Muidugi ei tasuks unustada, et võrguversiooni kasutajaskond on tunduvalt arvukam kui trükiversiooni tellijaskond. Võrguversiooni kasutajate hulka kuuluvad kindlasti meie kolleegid välisriikidest, kellel on võimalik tutvuda Eesti õigusproblematikaga väljaannete „Juridica International“ ja „Juridica Abstract“ vahendusel.

⁵ Keelt saab andmebaasis vahetada päises oleva lipu lingilt. Kui keelt vahetatakse „Juridicas“, siis püütakse võtta sama aastakäigu sama number teises keeles. Kui seda ei ole, siis väljastatakse veateade.

⁶ Operatsioonisüsteemiks on Red Hat Linux 6.2, tuum 2.2.14-5.0; andmebaas MySQL-Ver 9.38 *Distrib* 3.22.32, *for pc-linux-gnu* (i686); WWW server Apache; PHP skriptid 4.0.4p11.

⁷ Siinkohal tõstaksin esile MicroLink Süsteemide AS projektijuhi Paavo Krosmani väärtuslikke nõuandeid ja abi andmebaasi loomisel, eriti selle rakendamise staadiumis.

4. Digitaalsed „Juridica“, „Juridica Abstract“ ja „Juridica International“

Juridica jõudis esmakordselt võrku 1999. aasta sügisel.⁸ Tollase võrguversiooni programmilise lahenduse kirjutas Alo Raidaru, kes on „Juridica“ trükiks ette valmistanud alates kolmandast numbrist. Hr Raidaru teeneks, mis kindlasti väärib lugejapoolset tänu, on andmestiku säilitamine, mille alusel ajakirja numbreid trükikojale ette valmistati.⁹

See, et teaduskirjandus vananeb mõne aastaga ja et teadmine on vana juba selle avaldamisel trükisena, ei vaja eriti tõestamist. On siiski selge, et ajakirja algusaastate numbritel on oma ajalooline väärtus. Lugejal on võimalus jälgida õigusliku mõtte kujunemist taasiseseisvunud Eestis ja argumentatsioone, mida ühe või teise probleemi käsitlemisel kasutati. Kui seejuures on enam-vähem järgitud põhimõtet, et võrguversioonis on kättesaadav olulisim osa infost, siis on sellisel andmekogul ka mõtet. Veel kord palju tänu hr Raidarule nende andmete edastamise eest allkirjutanule perioodil 2000–2001.

Samavõrd huvipakkuv on Juridica kaaneinfo säilimine ja selle elektrooniline vahendamine tänasele lugejale. Siirad tänusõnad aastatel 1996–1999 ajakirja kujundanud Merike ja Tiit Kaunissaarele, kes valmistasid ette ka kaanefailid andmebaasi tarvis. „Juridica“ võrguversiooni tellijatel on seeläbi võimalus alla laadida perioodil 1996–1999 ajakirjas ilmunud kaanepildid jm pildimaterjali pdf-failidena.¹⁰ Kaantel on esitatud olulisemad sündmused Eesti õiguselus 90-ndatel aastatel: teaduskraadide kaitsmised, konverentsid, õigusteadlaste päevad, ühingute ja seltside info, konkursside tulemused, uurimisprojektid, tunnustatud õigusteadlaste juubelid jne. Kuna juristide enamus Eestis on Tartu Ülikooli õigusteaduskonna vilistlased, on ajakiri sellisel viisil olnud sidemeks *alma mater*'i ja tema endiste üliõpilaste vahel.

Kõigile on vabaks kasutamiseks „Juridica Abstract“, mis süstematiseerib „Juridica“ artiklite ingliskeelsed kokkuvõtted.

Välislugejale on mõeldud ingliskeelne, hetkel rohkem kui sadat õigusteaduslikku artiklit koondav digitaalne „Juridica International. Law Review. University of Tartu“. Viimastel aastatel on tegemist temaatiliste kogumikega¹¹, mis on aidanud kindlasti kaasa teadusinfo vahendamisele ja väliskontaktide süvendamisele.

4.1. Kasutajad¹², registreerimine ja statistika

Andmebaasi kasutajate seas on kindlasti neid, kes on igapäevaselt harjunud töötama andmekogude ja otsingusüsteemidega, aga ei puudu ka need, kelle arvutialased teadmised ei pruugi olla küllaldased. Viimastele pakubki vajalikku lähtematerjali ja taustinfot käesoleva kirjatüki alljärgnev osa.¹³

Andmebaasi ülesehituses järgiti põhimõtet mitte koormata lugejat õpetustega. Seega kui kasutamine saab selgeks (ja loodame, et see on nii), siis puudub edaspidi vajadus abiinfo järele. Peidetult on esmased nõuanded abiinfo all aga pidevalt kättesaadavad, lisateavet pakuvad otsingunäited.

See, et andmebaasi lõpptulemus on üldiselt õnnestunud, näitab tagasiside täidetud registreerimisvormide kaudu. Nii arvas 31% küsitletutest, et kasutamise mugavus on väga hea, 66% oli seisukohal, et see vastas ootustele ja üksnes 3% vastajatest leidis, et oleks oodanud enam.

⁸ P. Pruks, A. Raidaru. Ajakiri Juridica on võrgus! – Õigus Teada. Ajaleht juristidele, nr 2 (32), oktoober 1999. Lk 5–6). Arvutivõrgus: <http://www.lc.ee/foorum/lc/template.pl?show=txt/6t/6t>.

⁹ Juridica materjalide säilimine elektrooniliselt alates aastast 1993 on seda märkimisväärsem, et näiteks Eesti suurima päevalehe „Postimees“ võrguversiooni artiklite arhiiv on kättesaadav vaid 1995. aastast alates.

¹⁰ Aastakäikude 1996–1999 toimetaja veeru all on märke: numברי kaaned pdf-formaadis. Failinimetusele klikkides laaditakse alla vastava numברי kaaned. Failis on neli neljavärvitrükis kaant, mis teeb faili suurusks keskmiselt 2–2.5 MB. Suurus on lisatud selleks, et kasutaja laeks need alla üksnes soovi korral ja juhul, kui tema võrguühendus on piisavalt kiire.

¹¹ Nii oli näiteks viimane, kuues number *Estonian Civil Code in European Private Law Context* pühendatud 27.–28. septembril 2001 Tartus toimunud rahvusvahelisele konverentsile „Eesti tsiviilseadustik ja Euroopa eraõigus“. Arvutivõrgus: http://www.konverents.ee/tsiviilseadustik/index_est.php.

¹² Andmebaasi kasutajate administreerimine hõlmab endas kasutaja lisamist, kustutamist, andmete muutmist ning nende õiguste grupeerimist, mille alla on võimalik lisada omakorda kasutajaid ja õigusi. Andmebaas sisaldab ka kasutaja juurdepääsu kuupäevi (alates/kuni), mis aja jooksul on tal juurdepääs parooliga materjalile.

¹³ Artikli see osa lisatakse peagi ka võrguversiooni.

Kasutajaks registreerumine on tasuline ja selleks tuleb täita eraldi registreerimisvorm.^{*14} Kohustuslike andmete esitamine on obligatoorne, et pääseda juurde võrguversioonile. Registreerimise käigus on võimalik valida endale meelde jääv parool.^{*15} Paroolid on krüpteeritud, mistõttu ei ole võimalik neid taastada. Registreerimisvormis esitatud e-posti aadressile saadetakse kasutajale teade kasutajanime aktiveerimise kohta. Seda aadressi kasutatakse ka edaspidi info edastamiseks.

Võrguversiooni tellijatel on juurdepääs andmebaasis sisalduvatele „Juridica“ artiklite täistekstidele, sh pdf-vormingus 2000.–2002. aastakäigu tekstidele ja „Juridica“ kaantele aastal 1996–1999. Artiklite kasutamiseks tuleb andmebaasi sisse logida: sisestada kasutajanimi ja parool.^{*16} **Kuni 7. juunini 2002 on võimalik võrguversiooni tellida soodushinnaga.**^{*17}

Alates tellimis- ja levisüsteemi ühendamisest 2002. aastal on toimetus soovinud koguda täiendavat infot ning tarvilikku tagasisidet lugejatelt. Andmebaas annab hea võimaluse salvestada statistikat kasutajate poolt täidetud registreerimisvormide alusel. Seetõttu täname kõiki neid 320 isikut, kes on võtnud vaevaks registreerimisvormis sisalduvatele küsimustele vastata. Sisestatud vastused on töödeldavad Exceli tabelitena ja neid kasutab toimetuskolleegium eelkõige lähtematerjalina ajakirja edasise strateegia ja tuleviku kavandamisel.

4.2. Andmete kuvamine^{*18}, failivormingud ja väljatrükk

Digitaalne „Juridica“ kuvab kasutajale kõige uuema ilmunud numbril. Aastakäikude numbrid on võimalik valida päisest, varasemaid aastakäike aga arhiivist. Uue aastanumbri valimisel kuvatakse lehel kõik selle aastakäigu numbrid. Kui aasta jooksul on ilmunud erinumbreid, on võimalik lisada „Juridica“ menüüsse eraldi link – „Erinumbreid“.^{*19} Artikli pealkirja juures on toodud artikli autor või autorid, kelle nimele klikkides avaneb autori *curriculum vitae*. Artikli pealkirjale klikkides avaneb sisukokkuvõte^{*20} ning link artikli täisteksti juurde. Kui dokument kuulub paroolita materjalide hulka (s.t on avalik), siis kuvatakse täistekst kohe. Parooliga dokumendi puhul saab ilma õigusteta külastaja veateate.

2002. aasta mais lisandus süsteem, mis kopeerib artiklite viited lisatabelisse ning asendab kettale kirjutamisel^{*21} lugemise failides viited (*1, *2, ...) linkidega failile, mis avab viidetega lisaakna. See teeb artikli võrguväljaande lugemise mugavaks. Pole vaja pidevalt pöörduda artikli lõppu viidud joonealuse viidete või märkuste poole.

Andmete kuvamisel arvestatakse automaatselt kuvarile korraka mahtuva tekstiosaga.^{*22}

Artikli lingi ette kuvatakse roheline või punase luku pilt. Roheline tähistab paroolita materjale, s.t neid saavad lugeda kõik kasutajad, punase lukuga varustatud dokumente näevad ainult võrguversiooni tellijad (s.t enne sisselogimist ei saa neid materjale lugeda).

Artiklite tekstid kuvatakse kasutajale *html*-vormingus. Loomulikult on esmatähtis tekst ja kasutajal on võimalik kopeerida „Juridica“ tekste ja suvalisi lõike neist oma dokumentidesse. Osa andmebaasi failidest on kättesaadavad või dubleeritud *pdf*-failivormingus:

- „Juridica“ artiklid aastatest 2000–2002 koos numbrite toimetajaveergudega;
- „Juridica Abstract“ – artiklite *summary*’d alates 2000. aastast;
- ajakirja „Juridica International“ artiklid alates 1999. aastast;

¹⁴ Päises on märges „Registreerimine“. Kõik elektroonilised registreerimised vaadatakse läbi ning vastavate õiguste olemasolul aktiveeritakse nende kasutajanimed. Arvutivõrgus: <http://www.juridica.ee/regform.htm>.

¹⁵ Juhul kui kasutaja on parooli unustanud, tuleb uue parooli saamiseks pöörduda webmaster@juridica.ee. Seni on parooli unustamist ette tulnud vähem kui kümme korda.

¹⁶ Parooli levitamine on keelatud ja konkreetse parooliga on samaaegselt lubatud vaid üks sessioon.

¹⁷ Arvutivõrgus: http://www.juridica.ee/kirjandus_et.php?kirjandus=hinnad.

¹⁸ Andmebaasi saab kasutada järgmiste brauseritega: Internet Explorer (versioon 4.0 või hilisem) ja Netscape Communicator (versioon 4.5 või hilisem). Süsteemi kasutamiseks peab brauseril olema lubatud „präänik“ (*Cookie*) ja *JavaScript*. Süsteemis kasutatav *Cookie* aegub 30 minuti jooksul pärast viimast leheküljel tehtud klikki ja kasutaja logitakse automaatselt süsteemist välja.

¹⁹ Seni ainuke eestikeelne erinumber avaldatakse võrguversioonis pärast selle trükiversiooni müümist ja ilmselt ei juhtu see veel sellel aastal.

²⁰ See põhimõte on kasutusel alates 2002. aastakäigust. Varasemate numbrite puhul kuvatakse kasutajale artikli algus.

²¹ Seejuures jäävad andmebaasis artiklid puutumata.

²² Andmebaas võimaldab valida, millist artikli katkestusviisi kasutatakse, kas eraldi iga teksti jaoks või terve numbrilise osas. Kui tekstile on käsitsi sisse kirjutatud tagid, (<.br.>) siis võib nende järgi ka lehekülgi poolitada, valides käsu Manual break. Et see töö oli ja on ülemäära mahukas, on lehekülgede poolitamine automatiseeritud, s.t lehekülgede üleminekul pole silmas peetud nende sisu. Default break salvestab lehe suuruseks praegu 3000 tähemärki, kaasa arvatud *html*-tagid.

- „Juridica“ kaaned 1996.–1999. aasta kujunduskontseptsioonis ja ajakirja „Juridica International“ kaaned perioodist 1996–1998.

Andmete allalaadimiskiirus sõltub võrgu üldisest kiirusest. Selles osas on perspektiiv järjest parem ja lähiaastatel kindlasti ei saa see häirida andmebaasiga töötamist.

„Juridica Abstract“i puhul on erinevuseks see, et kuvatakse ainult artiklite *summary*’d. Alates 2000. aastakäigust on numbri *summary*’d olemas ka *pdf*-failivormingus.

Andmebaasi kui terviku seisukohalt on kindlasti väärtuslik võimalus lisada andmebaasile ka *doc*- ja *rtf*-faile, mida kasutatakse tulevikus just andmebaasi trükiste osas.

Link märkega „terve artikkel ühel lehel“ kuvab artikli tervikuna. Seejuures avatakse uus aken ilma varasema menüüta ning lihtsama päisega. Väljatrüki päisel on info artikli aastakäigu, numbri, autori, pealkirja ja lehekülgede kohta.

4.3. Otsing

luridicumi andmebaasil on üks ja ühine otsingumootor. Andmebaasi eesti- ja ingliskeelse versiooni otsingumootor võimaldab otsingut nii täisteksti kui märksõnade järgi.^{*23}

Võimalik on kasutada lihtsat ja keerulist otsingut. Otsida saab autorite, paroolita ja parooliga materjalide ning kõikide materjalide seast.^{*24} Tulemust mõjutab see, mis keeles otsida: kui ollakse eestikeelsel lehel, siis otsitakse ainult eestikeelseid materjale. Keerulise otsinguga saab otsida tekstidest või märksõnadest, mis on teksti juurde määratud. Samuti on võimalik veel valida täpse väljendi ja täissõnade otsingu vahel.

Autoriootsingu puhul sisaldab vastus järgmisi andmeid: mitu artiklit autor on avaldanud (artiklid esitatakse täiskirjetena, alanevas järjestuses) ning hüpertekstina autori *C.V.* ja avaldatud artiklid. Artikli kirjes on info avaldamise kohta: aastakäik, number ja leheküljed. See on väga mugav artiklile viitamiseks, täiendavalt pole vaja otsida lehekülgi trükiversioonist. Mõne hetkega on olemas kogu info selle kohta, mida ja millal on autor avaldanud. Lisaks artiklile, kus asub otsitav sõna, antakse ka lauseosa, kus seda artiklis kasutatakse: sageli aitab see lugejal tabada sõnakasutuse konteksti.

Märksõnastik võimaldab sisestada võtmesõnu, mida hiljem saab valida otsingumootori juures. Juba olemasolevatele võtmesõnadele saab lisada alamsõnasid, kui valida vastav ülemvõtmesõna. Tänu märksõnastiku loomise ja artiklite nendega varustamise eest kuulub tegevtoimetaja Katrin Prükile. Kasutajad on tema tööle ka väärilise hinde pannud: väga heaks luges seda 20% ja ootustele vastavaks 68% küsitlustest, 12% ootas enamat.

Aprillis 2002 võeti otsimise hõlbustamiseks kasutusele indekseid süsteem.^{*25} Kasutaja saab artikleid sorteerida eri parameetrite alusel. Otsingu tulemused saab ka tekstifailina salvestada oma arvutisse.

Seega võimaldavad olemasolevad otsinguvõimalused leida otsitava kerge vaevaga. Loomulikult on igasugune otsing tasuta. Edasine valik on aga kasutaja teha: kas ta soovib väikese tasu eest saada kohe artikli kätte (ja kasutada seda võimalust aastaringelt) või eelistab marssida raamatukokku ja lugeda harjumuspärast trükiversiooni. Asendamatu oleks võrguversioon muidugi välisstažeerimistel ja näiteks õpingute ajal välisriikides, juhul kui on vajadus ja soov jälgida ajakirjas „Juridica“ ilmuvat.

4.4. Kujundusest

Kujundus on visiitkaardiks, mis julgustab kasutajat edasistele infootsingutele. Lähtunud sai lahendusest, kus „Juridica“ võrguversioon järgiks „Juridica“ trükiversiooni kujunduse põhimõtteid, mida põhjalikult muudeti 2000. aastal. Seega puudus vajadus hakata looma kujunduses täiesti uut ideoloogiat. Ja seda mitte sellepärast, et „võrguinimesel“ peaksid olema tavainimesega võrreldes võrdsed võimalused. Pigem sellepärast, et „võrguinimest“ tabaks äratundmisrõõm, et tegu on selle sama hea ajakirjaga „Juridica“, mis teistele postkasti potsatab.^{*26}

²³ Praegu on olemas märksõnad vaid eesti keeles.

²⁴ Näited otsingusüsteemi kasutamise kohta esitatakse üksikasjalikult võrguversiooni abiinfo all.

²⁵ Arvutivõrgus: http://www.juridica.ee/gen_index_et.php?search_lang=1.

²⁶ Seda, et lugejate suhtumine ajakirja „Juridica“ on üldiselt heatahtlik, kinnitavad ka küsitluse andmed. Need jagunesid järgmiselt: Juridica on väga hea ajakiri – 29%, üldiselt vastab ootustele – 29%; muu variant – 9%; muud pole lugeda – 3%; loeb harjumusest – 2%; ülejäänud jätsid sellele küsimusele vastamata.

Võrguversiooni kujunduse põhielemendiks on trükiversiooni „Juridica“ päis, millele lisandub aastakäike eristav värviline vasak äärejoon. Artiklite taust on valge, et oleks mugav lugeda. Andmebaasi esilehele on võimalik paigaldada reklaami ja tuua esile toetajaid. Seda kasutati ka esimeses „Juridica“ lugejakonverentsi^{*27} kujunduses. Eraldi on sponsorite lehekül, kus esitatakse logod ja info sponsorite kohta.^{*28}

Hinnang kujundusele oli kasutajate poolt äärmiselt hea: nii arvas 46% küsitlustest, et kujundus on väga hea, 53% oli seisukohal, et see vastas ootustele, ja üksnes 1% leidis, et ootas kujundusest enam.

5. *Curriculum vitae*'d

Ilma autoriteta ei ole ajakirja ja igasugusel ajakirjal on mõtet üksnes siis, kui tal on lugejale midagi olulist öelda. Kindlasti pakub lugejale huvi, kes on läbi kümne aastakäigu olnud ajakirja põhiautorid. Andmebaas annab ülevaate autoritest nende *curriculum vitae*'de^{*29} kaudu. Viimased on vajalikud meie õigusteadlaste tutvustamiseks ja on soodustanud ka väliskontakte ning infovahetust. Süsteem võimaldab andmestikku hoida pidevalt korrektsena mõlemas keeles^{*30} ja on ka kulude kokkuhoiu mõttes igati mõistlik. *C.V*-de andmekogu on oluline nii välisprogrammide ja -projektide kui ka Eesti Teadusfondi grantide taotlemisel. Hetkega saame teada, mida üks või teine teadlane või õppejõud on viimase kümne aasta jooksul kirjutanud/avaldanud.

6. Trükised

Sihtasutus Iuridicum on välja andnud mitmeid tekste^{*31}, mida on juristkonna hulgas levitatud tasuta.^{*32} Hetkel on võrguversiooni *pdf*-failivormingus kättesaadavad „Kohtute sõltumatus Eestis“ ja „Kohtuvõimu sõltumatus Euroopa Liiduga ühinemise protsessis“.

Tulevikus täiendatakse andmebaasis osa „Trükised“ järgmiste materjalidega: loengukonspektid, uurimistööd (grandid), olulisemad magistri- ja doktoritööd. Põhiolemuselt on süsteem sama nagu digitaalsete ajakirjade puhulgi. Nii saab valida aastat, millal trükised on sisestatud, ning sisukorras leida vajalik tekst. Kõigepealt kuvatakse värskemad materjalid.^{*33} Trükiseid on võimalik salvestada failina kõvakettale *pdf*- või *doc*-failidena.

7. Finantseerimisest ja sponsoritest

On selge, et õigusajakirjade väljaandmist Eestis ei saa veel lähiaegadel (kui üldse) kanda kasumit tootvate ettevõtmete hulka.^{*34} „Juridica“ mahu ja sisuga ajakiri suudaks Eesti turul end iseseisvalt majandada ja koguda vajalikke investeeringuid juhul, kui püsitellijate arv ületaks paari tuhande piiri. Selleni on aga veel pikk tee. Ei ole saladus, et nii mitmedki institutsioonid on teinud eriajakirja asutamise katseid: nimetame siinkohal konstitutsiooniõiguse ja autoriõiguse alaseid väljaandeid. Paraku pole jätkunud stabiilset kapatsiteeti nii kirjutajate kui ka finantside koondamise osas. 1990-ndate alguses aga kavandati tõsiselt juriidilist-majanduslikku ajakirja, mille tellijaskond oleks vähemalt kümme tuhat. Sellistest suurejoonelistest (pigem küll ebareaalsetest) kavadest on tänaseks loobutud.

²⁷ Arvutivõrgus: http://www.juridica.ee/konverents_et.php?konverents=tervitus, 15.05.2002.

²⁸ Arvutivõrgus http://www.juridica.ee/konverents_et.php?konverents=sponsorid, 15.05.2002.

²⁹ Andmebaasis on 390 autorit. Esialgu on avaldatud andmed ingliskeelsena 63 autori kohta ja mahukas töö seisab siin alles ees. Arvutivõrgus: http://www.juridica.ee/cv_en.php.

³⁰ Tehniliselt on võimalik anda andmete täiendamise võimalus igale autorina defineeritud isikule. Samas näitab allakirjutanu (kes 2001. aasta suvel pidi redigeerima ingliskeelseid *C.V*-sid) kogemus kahjuks seda, et etteantud formaadist hoolimata saadud andmed omavahel tugevasti. Mõistlik on siin hoida teatud ühtsust, kusjuures andmete uuendamine tasub ette võtta poolaasta kaupa.

³¹ Arvutivõrgus: http://www.juridica.ee/introduction_et.php?intro=overview.

³² Mais 2002 ilmus artiklite kogumik „Korruptsiooni piiramisest Eestis. Õiguslik aspekt“. Trükis on tasuta kättesaadav Eesti Õiguskeskuses.

³³ Sisestamisel täiendatakse andmeid, kuid ei tehta koopiit vanadest andmetest, s.t puudub muudatuste ajalugu. Lisatakse märksõnad, et kasutajal oleks hõlpsam otsingusüsteemi kaudu leida vajalikke materjale.

³⁴ See oli ka üheks põhjuseks, miks Juridica AS lõpetas oma tegevuse ja ajakirjade väljaandmiseks loodi sihtasutus Iuridicum.

„Juridica“ on vajanud ja vajab ka lähitulevikus toetust ja sponsoreid. See, et kümne aastakäigu kestel on toetajaid olnud ühtekokku kolmkümmend kaks, on märk usaldusest siintehtu vastu.³⁵ Seega väärivad toetajad, kes pole selle kulutuse otstarbekuses ja vajalikkuses kahelnud, meie kõigi tänu: andmebaasi kaudu on nende nimed ka avalikkusele teada.³⁶ Avaliku sektori toetuse taustal vääriks aga eriti äramärkimist 2001. aasta sügisel ja 2002. aasta kevadel end määratlenud missioonigrupp Eesti tippadvokaadibüroode seas. Sooviksin nende nimed esile tuua just sellepärast, et tegemist on erainitsiatiiviga, mille olulisust on raske üle hinnata. Siiras tänu järgmistele advokaadibüroodele: Alvini Advokaadibüroo, Advokaadibüroo Maire Arm, Advokaadibüroo Concordia, Advokaadibüroo Lepik & Luhaäär, Advokaadibüroo Luiga & Mugu, Advokaadibüroo HETA, Advokaadibüroo Aivar Põlv, Advokaadibüroo Raidla & Partnerid, Aare Raigi Advokaadibüroo, Advokaadibüroo Teder & Rask, Advokaadibüroo Tark & Co ja Advokaadibüroo Paul Varul.

8. Kuidas edasi?

Andmebaasi sisustamise ja edasise arendamise osas on tegevusväli veel lai. Välja on töötatud loengumaterjali, pabertrüki elektroonilise variandi, lõputöö, magistri- ja doktoritöö ning uurimistöö andmebaasi struktuur. Iga ühik kirjendatakse järgmiste andmetega – pealkiri, alapealkiri, väljaande number, grand andnud asutus, finantseerija, väljaandmise koht, instituut, õppetool, kirjastus, trükikoda, aasta, leheküljed, ISBN number jne. Olemasolev süsteem võimaldab lihtsalt andmeid salvestada autorite, koostajate, toimetajate, keeleteimetajate, tõlkijate, juhendajate, retsensentide jt osas. Loodame, et õnnestub koguda vahendeid õppetekstide ja loengumaterjalide avaldamiseks.

Võimalik on koostada olemasolevate materjalide alusel temaatilisi erinumbreid: koondades teatud ainevaldkonna artiklid üheks tervikuks. Sellekohaseid ettepanekuid on kasutajate poolt tehtud ja ei ole välistatud, et nende juurde naastakse mõne aja möödudes.

Järgmisel aastal soovime kasutajatele anda võimaluse vormistada tellimus võrguversioonis koos tasumise võimalusega Interneti-pangas. Nagu juba mainitud, vajab täiendamist *C.V*-de andmebaas.

Need ja teised ülesanded ootavad lahendamist. Motivatsiooni selleks annab senitehtu õnnestumine. Omalt poolt tänan kõiki, kellega koostöö andmebaasi väljatöötamisel ja selle juurutamisel oli allakirjutanud selge nauding. Kasutajate üldhinnang meie ühistööle on selle vääriline: väga hea hinde pani 33% küsitletutest, 64% arvas et andmebaas vastab ootustele ja vaid 3% ootas enam.

Autorist:

Õigusteadusdoktor Peep Pruks on Tartu Ülikooli erakorraline vanemteadur, sihtasutuse Iuridicum juhataja.

³⁵ Kuigi kahtlused selles osas püsivad, sest kevadel 2002 ei andnud pöördumised riigiasutuste poole küll erilisi tulemusi. Viisakad, samas kindlalt äraütlevad vastused saabusid kõikidest ministereeriumidest ja asutustest, kellele pöördumine saadeti. Mõni neist aga ei suvatsenud isegi vastata.

³⁶ Arvutivõrgus: http://www.juridica.ee/introduction_et_jur.php?intro=sponsors.